

ავთანდილ ნიკოლეიშვილი

ზარნა-ბექა ჩილაშვილი (ზაპრადინ ჩილოღლუ) –
თურქეთში მოღვაწე ქართველი მწერალი
და მამულიშვილი

მიუხედავად იმისა, რომ თურქეთის მოსახლეობის არც თუ მცირე ნაწილს (მათი ზუსტი რაოდენობის დადგენა დღესდღეობით შეუძლებელია) ეთნიკური ქართველები შეადგენენ, საკუთრივ ქართული კულტურისა და ხელოვნების ისტორიაში მათ მეტად უმნიშვნელო წვლილი აქვთ შეტანილი. მართალია, თურქეთის ყველაზე მეტად სახელგანთქმულ და წარმატებულ ადამიანთა შორის, როგორც წარსულში, ისე დღესაც, ეთნიკური წარმომავლობის ქართველებიც საკმაოდ გვხვდებიან, მაგრამ მემლექეთად წოდებული მათი ისტორიული სამშობლოსათვის არსებითად ფასეული და მნიშვნელოვანი ამ ადამიანებს ფაქტობრივად არაფერი გაუქვთებიათ.

პირველი მამულიშვილი, რომელმაც თურქეთელ ქართველთა ცნობიერებაში ამ თვალსაზრისით თვისებრივად სრულიად ახალი ეტაპის დადგომას დაუდო სათავე, თავად ჩვენებურების მიერ მათ ილია ქაეკავაძედ, ბელადად და ეროვნულ გმირად სახელდებული აჰმედ მელაშვილი (ოზქანი) იყო, კაცი, რომელიც, დიდ ქართულ საქმეთა კეთებისა და აქტიური საზოგადოებრივი მოღვაწეობის გამო, 1980 წლის 5 ივლისს ექსტრემისტმა ნაციონალისტებმა სიცოცხლეს გამოასალმეს.

აჰმედ მელაშვილი თურქეთში მცხოვრებ ქართველთაგან ფაქტობრივად პირველი იყო, რომელმაც თავისი საზოგადოებრივი მოღვაწეობის უმთავრეს მიზნად სამ საუკუნეზე მეტი ხნის განმავლობაში მშობლიურ ფესვებს მოწყვეტილი და სხვა სახელმწიფოს დაქვემდებარებაში მცხოვრები ჩვენებურების ცნობიერებაში ქართული თვითშეგნების გაღვივება და კიდევ უფრო მეტად განმტკიცება დაისახა.

ჩვენი ქვეყნის სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ თურქეთ-საქართველოს შორის დამკვიდრებულმა ახლო მეგობრულმა და კეთილმეზობლურმა ურთიერთობამ, რასაც შედეგად სარფის სასაზღვრო ჰიშკრის გახსნა და ჩვენს ქვეყნებს შორის მოსახლეობის თავისუფლად მიმოსვლის დაწესება მოჰყვა, ჩვენებურების ეროვნული თვითშეგნების განმტკიცების პროცესს განსაკუთრებით დიდი მასშტაბები შესძინა.

და მაინც, მიუხედავად ყოველივე ზემოთქმულისა, თურქეთში მცხოვრები ქართველების დიდი ნაწილი დღემდე რჩება ქართული რეალობისთვის მეტ-ნაკლებად გაუცხოებულ ნაწილად და საკუთრივ საქართველოს სახელმწიფოებრივი აღმშენებლობისა და ქართული სულიერი კულტურის განვითარების პროცესში აქტიური ჩართვის სურვილს ჭერჭერობით მათი მხოლოდ მცირე ნაწილი გამოხატავს. ამ თვალსაზრისით გარკვეულ აქტიურობას დღესდღეობით მარტოოდენ ბიზნესმენთა ცალკეული წარმომადგენლები იჩენენ.

იმედი მაქვს, რომ ეს მოვლენა დიდხანს არ გაგრძელდება და თურქეთელ ქართველებსა და მათ ისტორიულ სამშობლოს შორის ოთხი საუკუნის განმავლობაში აღმართული გამიჯნავი ბარიერები თანდათანობით დაიძლევა და ჩვენებურები საკუთრივ ქართულ საქმეთა კეთების პროცესშიც მიიღებენ აქტიურ მონაწილეობას.

წინამდებარე ნაშრომის მიზანია, მკითხველს რამდენადმე მაინც დაანახოს ის წანამძღვრები, რომლებიც, ჩემის აზრით, ამგვარი მოსახზრების გამოთქმის საფუძველს იძლევიან. ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებული მნიშვნელობა პირველ ყოვლისა, ჩვენებურების მიერ საუკუნეთა განმავლობაში ქართულ ენაზე შექმნილ ფოლკლორულ ნიმუშებს უნდა მივანიჭოთ. მათ უდიდეს ნაწილს სასიმიდრო ტექსტები წარმოადგენს, მცირე ნაწილს კი სახალხო მთქმელების მიერ ზეპირსიტყვიერი ფორმით შექმნილი და თაობიდან თაობას ამგვარი სახით გადაცემული ლექსები, ლეგენდები, თქმულებები და მსგავსი სახის ტექსტები, რომლებიც სხვადასხვა მნიშვნელოვან მოვლენებსა და პიროვნებებთან არის დაკავშირებული. მართალია, ამ სულიერი მემკვიდრეობის დიდი ნაწილი დროთა განმავლობაში საშუალოდ დაიკარგა, მაგრამ მისი გადარჩენილი ნიმუშები მაინც იძლევა იმის შესაძლებლობას, გარკვეული წარმოდგენა რომ შეგვექმნეს ჩვენებურების ეროვნულ-ცხოვრებისეული თვალთახედვის არსზე.

რაც შეეხება პროფესიულ ქართულენოვან მწერლებს, ასეთები თურქეთში მცხოვრებ ჩვენებურებს ფაქტობრივად დღემდე არ ჰყოლიათ. აღნიშნული მოვლენა იმით როდია განპირობებული, მათ შორის ლიტერატურულ-შემოქმედებითი ნიჭით მადლცხებული პიროვნებანი რომ არ გვხვდებიან. ეს რომ ასე არ არის, ამას ის ფაქტიც ადასტურებს, თურქული ლიტერატურის თვალსაჩინო წარმომადგენელთა შორის ქართული წარმომავლობის მწერლებიც რომ გვხვდებიან საკმაოდ მრავლად.

სხვა მნიშვნელოვან ფაქტორებთან ერთად, ზემოთ აღნიშნული გარემოება იმ ფაქტმაც განაპირობა არსებითად, რაოდენობრივი სიმრავლის მიუხედავად, თურქეთელ ქართველთა უდიდესმა ნაწილმა საერთოდ რომ არ იცის ქართული წერა-კითხვა. ამის გამო თურქეთში მოღვაწე ქართულენოვანი მწერალი, თუკი ასეთი იქნებოდა, ბუნებრივია, მკითხველის გარეშე დარჩებოდა. ამას ემატებოდა ისიც, რომ ჩვენი თურქეთელი თანამემამულეები ბოლო დრომდე ქართულენოვანი სამყაროსაგანაც იყვნენ იზოლირებული.

ასე რომ, ევროპისა და ამერიკის ქვეყნებში მცხოვრები ქართველი ემიგრანტებისაგან განსხვავებით, ჩვენს თურქეთელ თანამემამულეებს არც ქართულენოვანი მხატვრული ლიტერატურა შეუქმნიათ და არც ბეჭდური გამოცემები ჰქონიათ მშობლიურ ენაზე. თვით აჰმედ მელაშვილსაც კი, რომელიც ჩვენებურების ეროვნულ ბელადსა და "ქართულებსთვის დამწვარ" დიდ მამულიშვილს წარმოადგენდა, ქართულად ფაქტობრივად თითქმის არაფერი დაუწერია.

მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენი ქვეყნის სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენას ჩვენებურებთან საუკუნეების განმავლობაში გაწყვეტილი ურთიერთობის აღდგენა და დაახლოება მოჰყვა, ზემოთ აღნიშნული თვალსაზრისით ვითარება ჭკრჭკრობით მკვეთრად და რადიკალურად მაინც არ შეცვლილა. თუმცა იმედის მომცემი ნაბიჯები ნამდვილად რომ გადაიდგა,

ამის დასტურად ქვემოთ შევეცდებით კონკრეტულად გავამაზვილო ყურადღება თურქეთელ ქართველთა ისტორიაში პირველი ქართულენოვანი მწერლისა და რედაქტორ-გამომცემლის — ფარნაბეკა ჩილაშვილის (ჩილოღლუს; ზოგიერთები მას ჭილაძის გვარითაც მოიხსენიებენ ხოლმე), ქართულენოვან შემოქმედებასა და საქართველოსთან დაკავშირებულ საზოგადოებრივ მოღვაწეობაზე.

ფ. ჩილაშვილის მიერ წარმატებით განხორციელებულ მრავალრიცხოვან ქართულ საქმეთაგან განსაკუთრებული ყურადღება მინდა მივაქციო იმ ფაქტს, რომ 2007 წლიდან, თურქეთის ისტორიაში პირველად, სტამბოლში იგი ორენოვან (თურქულ-ქართულ) ყოველკვარტალურ ჟურნალსაც სცემს “ფიროსმანის” სახელწოდებით. ქართველი მკითხველისათვის საქართველოშიც თავისუფლად ხელმისაწვდომი ამ მაღალპოლიგრაფიული პერიოდული ორგანოს მეშვეობით, სადაც ყველა მასალა ერთდროულად ქართულ და თურქულ ენებზეა დაბეჭდილი, ფ. ჩილაშვილი ქართველ და თურქ მკითხველებს მძაფრად გამოვლენილი პატრიოტული სულისკვეთებით განმსჭვალული წერილებით მიზანსწრაფულად აწვდის უაღრესად საინტერესო ინფორმაციებს ჩვენი ქვეყნის როგორც ისტორიული ყოფიდან, ისე თანამედროვე ცხოვრებიდან.

თუმცა აქვე, როგორც ეს ჟურნალის რედაქტორ-გამომცემელთან პირადი შეხვედრებისა და მიმოწერის შედეგად ირკვევა, ფინანსური პრობლემების გამო “ფიროსმანის” სტაბილური ფორმით გამოცემას დღესდღეობით რეალურად ექმნება სერიოზული პრობლემა.

ამ სამწუხარო მოვლენის გამო აქ ორ გარემოებას მინდა მივაქციო განსაკუთრებული ყურადღება: პირველი იმას, რომ აღნიშნული პერიოდული ორგანოს გამოცემის ხელშესაწყობად საქართველოში ფაქტობრივად თითქმის არაფერი კეთდება და ქართული მხარე არა თუ ჟურნალის დასაფინანსებლად არ აკეთებს რაიმეს, არამედ “ფიროსმანის” არსებობაც კი ჩვენს ქვეყანაში დღესდღეობით ძალზე ცოტა ვინმემ თუ იცის, რის გამოც საქართველოში მას მკითხველიც ძალზე ცოტა ჰყავს და მყიდველიც.

და მეორე, რაგინდ გულსატკენიც არ უნდა იყოს, აქვე იმ ინერტულობისა და დაუინტერესებლობის გამოც უნდა ითქვას ცხადად და გულაზილად, რასაც თავად თურქეთელი ქართველები იჩენენ თურქეთის ისტორიაში ამ პირველი ქართულენოვანი გამოცემის მიმართ. ვინაიდან “ფიროსმანში” ყველა მასალა ერთდროულად ქართულ და თურქულ ენებზეა გამოქვეყნებული, ახლა უკვე იმის თქმის საფუძველი აღარავის აქვს, ჟურნალს ქართული წერა-კითხვის უცოდინარობის გამო ვერ ვყიდულობო. ნუთუ ჩვენს თურქეთელ თანამემამულეთა შორის იმდენი კაცი არ მოიძებნება, ვინც ჟურნალის შეძენით (ნომრის ფასი ხომ ორ ლარს არ აჭარბებს!) ამ პერიოდული ორგანოს მესვეურებს მის გამოსაცემად საჭირო ფინანსურ დახმარებას აღმოუჩენს?! ნუთუ ბიზნესმენთა და ეკონომიკურად წელგამართულ ჩვენს თანამოძმეებს შორის, რომელთა რაოდენობა დღევანდელ თურქეთში საკმაოდ ბევრია, პატრიოტული სულისკვეთებით გულანთებული ისეთი ჩვენებურები აღარ არიან, რომლებიც ხსენებული ჟურნალის გამოსაცემად და სხვა ქართულ საქმეთა საკეთებლად აუცილებლად საჭირო თანხას უშურველად გაილეგენ და ამით მათ ისტორიულ სამშობლოსთან საუკუნეების განმავლობაში გაწყვეტილი კავშირ-ურთიერთობის აღდგენის კეთილშობილურ და საშურ საქმეში თავიანთ მამულიშვილურ წვლილს შეიტანენ?!

როგორც ზემოთ უკვე ითქვა, ფ. ჩილაშვილი თურქეთში მცხოვრები პირველი ჩვენებურია, თანამედროვე თურქული ლიტერატურის ცნობილი წარმომადგენელი, რომელიც გარდა თურქული ენისა, მხატვრულ ნაწარმოებებს (ძირითადად ლექსებს) ქართულადაც წერს.

იგი თურქეთში, ორდუს ილის უნიეს ილჩეს ქართულ სოფელ აქაბაბაში, დაიბადა 1955 წელს. წინაპართა ენა მან ოჯახში შეისწავლა. თავად მწერლის ინფორმაციით, მისი წინაპრები ზემო აჭარიდან, კერძოდ კი მაჭახლიდან, XIX საუკუნის ბოლო წლებში გადასახლებულან თურქეთში და შავი ზღვის სანაპიროზე, უნიეს რაიონის ერთ-ერთ სოფელში, დამკვიდრებულან. ჩილაშვილების გვარი XVIII საუკუნის ქართულ ქრონიკებშიცაა მოხსენიებული. იმის გამო, რომ მწერლის წინაპრები ჩვენი ქვეყნის იმ რეგიონის მკვიდრნი იყვნენ, რომელიც ოსმალეთს ჰქონდა დაპყრობილი, ისინი ჯერ კიდევ მანამდე გამაჰმადიანებულან, სანამ მუშაჯირობის გამო სამშობლოდან აყრა და თურქეთში გადახვეწა მოუხდებოდათ.

ფ. ჩილაშვილი სამოღვაწეო ასპარეზზე 1980 წელს, სტამბოლის უნივერსიტეტის ჟურნალისტიკის ფაკულტეტის დამთავრების შემდეგ, გამოვიდა და ამ დროიდან მოყოლებული, აქტიურ საქმიანობას ეწევა, როგორც მრავალმხრივი მოღვაწე და შემოქმედი.

მისი ცხოვრებისა და შემოქმედების ერთ-ერთ უმთავრეს მიმართულებად თავიდანვე იქცა ქართული საქმეებით აქტიური დაინტერესება, რაც მკვიდრი საფუძველი გახდა მის მიერ წარმატებით განხორციელებული არაერთი დიდმნიშვნელოვანი წამოწყებისა; მათგან, როგორც ზემოთ უკვე ითქვა, განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ის ფაქტი, რომ 2007 წლიდან მოყოლებული დღემდე ფ. ჩილაშვილი მის მიერვე დაარსებული და სტამბოლში გამომავალი პირველი ქართულენოვანი ჟურნალის — “ფიროსმანის” რედაქტორ-გამომცემელია.

გარდა ჟურნალ “ფიროსმანის” გამოცემისა, XIX საუკუნის დასასრულს ოსმალეთში გადახვეწილ ქართველ მუშაჯირთა ამ სახელოვანმა შთამომავალმა მეტად მნიშვნელოვანი სხვა ქართული საქმეებიც განახორციელა დიდის წარმატებით. კერძოდ:

— 1993 წელს მისივე რედაქტორობით აღადგინა გამოცემა ჟურნალ “ჩვენებურისა”, რომლის ბეჭდვაც ა. მელაშვილის მკვლევლობის დროიდან (1980 წ.) მოყოლებული 13 წლის განმავლობაში იყო შეწყვეტილი. ხსენებული ჟურნალის შეიდი ნომრის გამოცემის შემდეგ “ჩვენებურის” ხელმძღვანელობა მან ნური მერჯანს (ოთარ იმედაშვილს), ა. მელაშვილის ვაჟს — იბერიასა და გურამ ხიმშიაშვილს გადააბარა, თავად კი ახალი ქართული (თურქულენოვანი) ჟურნალის — “მამულის” გამოცემას დაუდო სათავე. სამწუხაროდ, ფინანსური პრობლემის გამო, “მამული” ხანმოკლე პერიოდული გამოცემა გამოდგა და მან ხუთი ნომრის გამოცემის შემდეგ შეწყვიტა არსებობა;

— 1993 წელს სტამბოლში თურქულ ენაზე გამოსცა მის მიერ დაწერილი წიგნი — “ქართველთა ისტორია”, რომელიც თურქულენოვან მკითხველს “პოპულარული ფორმით აწვდის დიდძალ ინფორმაციას საქართველოს პოლიტიკური და კულტურული ცხოვრების შესახებ“. ცნობილ თურქოლოგ ლია ჩლაიძის შეფასებით, ხსენებული წიგნის მნიშვნელობას არსებობისას განსაზღვრავს ის ფაქტი, რომ იგი “ქართველთა ისტორიაა (და არა საქართველოს

ისტორია) და იმ ქართველებსაც ენება, დიდი ხნის წინათ რომ მოსწყდნენ სამშობლოს და სხვა ქვეყნებში გადახვეწილებმა შეინარჩუნეს თავიანთი ქართველობის ხსოვნა და ქართული ენა. წიგნის იმ თავში, რომელსაც “თურქეთის ქართველები” ჰქვია, გამოყენებულია ქართველების თურქეთში მოხვედრის შეუღამაზებელი ისტორია. ფ. ჩილოღლი პირველია თურქეთის მეისტორიეთაგან, ვინც იქაურ გურჯებს სიმართლე უთხრა თავიანთი ვინაობის შესახებ“ (ფ. ჭილაძე (ჩილოღლი), 2006 წ. გვ. 11);

— მიაკვლია ისმეთ-ზადე მეჰმედ არიფის მიერ ოსმალურ ენაზე დაწერილ და 1893 წელს სტამბოლში გამოცემულ წიგნს — “ქართული სოფლები”, რომელშიც თურქეთში ქართველ მუჰაჯირთა დაპყვიდრებასთან დაკავშირებული ამბებია მოთხრობილი. ხსენებული წიგნი ფ. ჩილაშვილმა თანამედროვე თურქულ ენაზე თარგმნა და გამოსცა 2002 წელს;

— თურქულ ენაზე თარგმნა და სტამბოლში 1997 წელს ცალკე კრებულად გამოცა ქართული პოეზიის პატარა ანთოლოგია, რომელშიც თავი მოუყარა ჩვენი უახლესი პოეზიის რჩეულ ნიმუშთა ერთ ნაწილს. გარდა ამისა, თურქულ პრესაში სისტემატურად იბეჭდება მისი სხვა თარგმანებიცა და წერილებიც საქართველოს ისტორიისა და თანამედროვეობის პრობლემურ საკითხებზე. 2002 წელს კი სტამბოლში ცალკე კრებულად გამოვიდა შავშეთისა და ჭოროხის აუზის ქართულ სოფლებში არსებული მდგომარეობის ამსახველი ივანე ჭაიანის ის წერილები, რომლებიც XIX საუკუნის ბოლო წლებში გამოქვეყნდა “დროებასა” და “ივერიაში”;

— თურქულ ენაზე თარგმნა და გამოსცა ცნობილი ინგლისელი ქართველოლოგის — დევიდ ლანგის ნაშრომი — “ქართველები.”

ასეთია არასრული ინფორმაცია იმ დიდმნიშვნელოვან ქართულ საქმიანობასთან დაკავშირებით, რასაც ფ. ჩილაშვილი სამ ათწლეულზე მეტი ხნის განმავლობაში ეწევა მამულიშვილური შემართებითა და დაუცხრომელი აქტიურობით.

ფ. ჩილაშვილის ნაშრომებისადმი ინტერესს არსებითად განსაზღვრავს ის ფაქტი, რომ მათი მეშვეობით იგი არა მარტო ჩვენი თურქეთელი თანამემამულეების ისტორიულ ყოფასთან დაკავშირებით გვაწვდის მეტად საინტერესო ინფორმაციებს, არამედ ეროვნული თვალსაზრისით დღესდღეობით რეალურად არსებულ უსთარებაზეც გვიქმნის ნათელ წარმოდგენას. მაგალითად, მწერალი გარკვევით უსვამს ხაზს იმ გარემოებას, რომ ჩვენებურების უდიდესი ნაწილი ქართული მხოლოდ სასაუბროდ იყენებს და მათმა უმრავლესობამ წერა-კითხვა არც იცის. ფ. ჩილაშვილის აზრით, ის ფაქტი, რომ საუკუნეთა განმავლობაში მშობლიურ წილს მოწყვეტილი ჩვენებურები ეროვნულად არ გადაგვარდნენ და არ გათურქდნენ, პირველ ყოვლისა, იმ ფაქტმა განაპირობა არსებითად, რომ ისინი უმთავრესად სოფლებში ცხოვრობდნენ კომპაქტურად და უმთავრეს საკომუნიკაციო საშუალებად ქართულ ენას იყენებდნენ (რ. ბაქრაძე, 2003, გვ. 70).

მიუხედავად იმისა, რომ ბოლო წლებში საქართველოსთან ურთიერთობის განმტკიცება აშკარად კეთილისმყოფელ როლს ასრულებს ჩვენებურთა დიდი ნაწილის ეროვნული თვითშეგნების განმტკიცების საქმეში, ისიც ფაქტია, რომ ქართულ რეალობასთან მათი ინტეგრირების პროცესი ჭვრეტებით მიიწევა საკმაოდ რთულად და ნელი ტემპით მიმდინარეობს.

ფ. ჩილაშვილი ნაშრომებისადმი ინტერესს არსებითად ზრდის ის გარემოება, რომ მწერალი საკმაოდ უხვად და არგუმენტირებულად გვაწვდის ჩვენი თურქეთელი თანამემამულეების ისტორიასთან და თანადროულ ყოფასთან დაკავშირებულ მრავალმხრივ მნიშვნელოვან ინფორმაციებს. ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებით საინტერესოა მისი წიგნი “ქართველთა ისტორია”. მისი აზრით, თურქეთში დღესდღეობით მცხოვრებ ქართველთა სავარაუდო რაოდენობა დაახლოებით 1-1,5 მილიონს შეადგენს (როგორც ცნობილია, იმის გამო, რომ მოსახლეობის აღწერის დროს თურქეთში მოქალაქეთა ეროვნულ კუთვნილების განსაზღვრა არ ხდებდა, ამ ქვეყანაში მცხოვრები ჩვენებურების ზუსტი ოდენობის განსაზღვრა ფაქტობრივად შეუძლებელია). ფ. ჩილოდლუს ინფორმაციით, თურქეთელ ქართველთა 22,4 პროცენტი ართვინში ცხოვრობს, 14 — ორდუში, 13,2 — საქარიაში, 8,5 — ბურსაში, 8 — კალეში, 6,8 — სამსუნში, 5,9 — გირესუნში, 4,5 — ბოლუში, 4 — ამასიაში, 3,7 ბალიქესირში, 3,3 — სინოპში, 2,4 — სტამბოლში, 1,2 — თოქათში (რ. ბაქრაძე, 2003, გვ. 71).

გარდა ამისა, ზემოთ ხსენებულ მის წიგნში ქართული სოფლების ზუსტი ოდენობაცაა დასახელებული ცალკეული ვილაიეთების მიხედვით. მაგალითად, ფ. ჩილაშვილის ინფორმაციით, ამასიის ვილაიეთში 6 ქართული სოფელია, ბალიქესირისაში — 7, ართვინისაში — 50, ბურსასა და ორდუში — 40-40 და ა.შ.

ფ. ჩილაშვილის ქართული ღვაწლის წარმოჩენის დროს განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მივაქციოთ იმ ფაქტს, რომ იგი თანამედროვე თურქული ლიტერატურის ერთ-ერთი საინტერესო წარმომადგენელია, ლიტერატურულ სამყაროში ფართოდ ცნობილი პროზაიკოსი, პოეტი და ესეისტი. ყოველივე ზემოთქმულთან ერთად, ჩვენთვის, ქართველებისთვის, მეტად მნიშვნელოვანია იმის ხაზგასმაც, რომ ქართულმა თემატიკამ ფარნა-ბექა ჩილაშვილის მხატვრულ შემოქმედებაშიც დაიმკვიდრა მეტად მნიშვნელოვანი ადგილი.

აი, რას წერს ამასთან დაკავშირებით თავად მწერალი ერთ-ერთ ინტერვიუში: “ჩემი ლექსების, მოთხრობებისა და ნოველების თემა ჩემს ოცნებებში წარმოდგენილი საქართველოა. უფრო ჩემი ხალხის წარსულს, საქართველოდან გადასახლებას, საზღვარს აქეთ და იქით დარჩენილ ადამიანთა განცდებს ასახავს. შემიძლია ვთქვა, რომ თურქეთში მცხოვრებ ქართველ მწერალთა შორის ამ თემაზე პირველმა მე დავწერე”.

გარდა ქართულ პრესაში გამოქვეყნებული მხატვრული ნაწარმოებებისა, 2006 წელს გამოცემლობა “არტანუჯმა” ბუბა კულდავას ძალისხმევით ფარნა-ბექა ჩილაშვილის (აღნიშნულ გამოცემაში მწერლის ქართული გვარი ჭილაძის ფორმითაა ნახმარი) მოთხრობებისა და ლექსების პირველი (და ჭერჯერობით ერთადერთი) ქართულენოვანი კრებულიც გამოსცა. ხსენებული გამოცემა განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იმის გამოც იძენს, რომ მასში, ფ. ჩილაშვილის თურქულენოვანი მოთხრობების ქართულ თარგმანებთან ერთად, ავტორის ქართული ლექსებიცაა დაბეჭდილი.

მართალია, თურქეთელ ქართველთაგან ქართულ ენაზე ლექსების შეთხზვის კანტი-კუნტ მცდელობას მანამდეც ჰქონდა ადგილი, მაგრამ, როგორც ზემოთ უკვე ითქვა, ფ. ჩილაშვილის ქართულენოვანი შემოქმედება განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იმპორტაც იძენს, რომ ჩვენებურთა მთელი ისტორიის მანძილზე იგი ფაქტობრივად პირველი პროფესიონალი ქართველი მწერალია, რომელმაც

მეტ-ნაკლებად მნიშვნელოვანი ნაბიჯების გადადგმა ცადა ქართულენოვანი ლიტერატურის შექმნის გზაზე. მიუხედავად იმისა, რომ ქართულ ენაზე დაწერილი მისი ლექსები მხატვრული ოსტატობის თვალსაზრისით მნიშვნელოვანწილად ჩამორჩება მისივე შემოქმედების თურქულენოვან ნიმუშებს, როგორც ქვემოთ დამოწმებული მაგალითებითაც თვალნათლივ დავინახავთ, ფ. ჩილაშვილს ქართულენოვანი მხატვრული ტექსტების შექმნის უნარიც ნამდვილად აქვს დღისგან ბოძებული.

თუმცა თავად ავტორს ქართულად დაწერილი მისი ლექსების მხატვრული დონე არ აკმაყოფილებს და ამის განმაპირობებელ უმთავრეს მიზეზად ქართული ენის არასაკმარისი სიღრმით ცოდნას ასახელებს. აი, რას წერს იგი ამასთან დაკავშირებით ერთ-ერთ ინტერვიუში: "ეს დონე არ აკმაყოფილებს. სამწუხაროდ, ისე არ გამოდის, როგორც თურქულად. ძირითადი პრობლემა კი ის არის, რომ ქართულად წერა-კითხვას გვიან — უნივერსიტეტში სწავლისას დავეუფლე. მანამდე, საბჭოთა კავშირის დროს, არც კი ვიცოდი, ქართული ანბანი და დამწერლობა თუ არსებობდა".

პირველი და უმთავრესი, რითაც ფ. ჩილაშვილის ლექსებმა პირადად ჩემი ყურადღება მიიქცია, იმ ადამიანის პიროვნულ გრძობათა გამოხატვაა, რომელიც ისტორიულმა ავბედობამ არა მარტო ფიზიკურად მოსწყვიტა მშობლიურ წილს, არამედ სულიერ-რელიგიურადაც გააუცხოვა და დააშორა მას. მართალია, ახალმა რეალობამ მას კვლავაც მისცა ამ წილთან მობრუნებისა და მის სისხლბორცულ ნაწილად ქცევის შესაძლებლობა, მაგრამ ამის გაკეთება უკვე მრავალ ხილულ თუ უხილავ სირთულესთანა დაკავშირებული და მარტივად გადასაწყვეტ პრობლემას აღარ წარმოადგენს. ამიტომაც, პირველი და უმთავრესი კითხვა, რომელსაც ამ მოვლენის არსში ღრმად და საფუძვლიანად გარკვეული პოეტი მთელი სიმწვავეით სვამს, იმის გარკვევაა, ვინ არის იგი.

შენ, მეჩეთის დედაბოძო, შენ მითხარი:

ვინა ვარ მე? რომელი დედის შვილი,

თათარი თუ ქართველი?!

შენ, ეკლესიის დედაბოძო, შენ მითხარი:

ვინა ვარ მე? რომელი დედის შვილი,

ქართველი თუ თათარი?!

შენ, ხინაგოგის დედაბოძო, შენ მითხარი:

ვინა ვარ მე? რომელი დედის შვილი,

ებრაელი თუ ქართველი?!

შენ, ქართლის დედავ, შენ მითხარი:

ვინა ვარ მე? ქართველი, ებრაელი თუ თათარი?!

საკუთარი ეროვნული ვინაობის ამგვარად მაძიებელი პოეტის თვითმეგნებაში ყოველგვარი დაექვების გარეშე მტკიცდება რწმენა იმისა, რომ იგი პირველ ყოვლისა ქართველი კაცია, უღრმესი შინაგანი სიყვარულით შესისხლბორცებული მშობლიურ საქართველოს. ეს რწმენა მის ლექსებში ბუნებრივად, ყოველგვარი ძალდატანებისა და ყალბი სენტიმენტალიზმის გარეშეა გამოვლენილი. მაგალითად:

რა ლამაზად წვიმს, რა მშვენივრად!

მაგრამ აკლია რაღაც ამ მშვენიერ წვიმას.

შენ აკლიხარ, მზევ ჩემო, ხაქართველო!

საქართველოზე ამგვარად შეყვარებული კაცი კი, ბუნებრივია, სულიერი სიმშვიდით ვერ შეგეუბა იმ სამწუხარო მოვლენას, რის შედეგადაც საუკუნების განმავლობაში მშობლიურ ეროვნულ წილს იძულებით მოწყვეტილი ჩვენი თურქეთელი თანამემამულეების დიდი ნაწილის ცნობიერებაში რეალურად ეცლება (თუ უკვე არ გამოცლია) საფუძველი ადამიანის ეროვნული კუთვნილებისა და მენტალიტეტის განმსაზღვრელ ისეთ უმთავრეს ფენომენს, როგორც წინაპართა ენაა. ფ. ჩილაშვილის ერთ-ერთ პატარა ლექსში ეს ტრაგიკული მოვლენა ასეა წარმოსახული:

— დედა, შაქარი მინდა!

— წაუყრდი, ნუ ლაპარაკობ ჩვენებურად,

ქალაქში სირცხვილია.

— კარგი, მაშინ — “შექერ ისთიორუმ“.

ფ. ჩილაშვილის ქართულენოვან შემოქმედებაში ესოდენი სიმძაფრით გამოვლენილ სიყვარულს თავისი ისტორიული სამშობლოსადმი ავტორი მეტ მასშტაბებსა და შთამბეჭდაობას იმითაც სძენს, რომ იგი სიკვდილის შემდეგ უკვე ქართული მიწის ღვიძლ ნაწილად ქცევაზეც ოცნებობს, რათა მისი წილიდან აღმოცენებულ ყვავილად ხელმეორედ მოველინოს მშობელ ქვეყანას.

ვეღარ ვიცხოვრებ იმდენს, რამდენიც აქამდე ვიცხოვრე,

გადავიქცევი მიწად, აქაც, იქაც...

მაშინებს უცხოეთში სიკვდილის ფიქრი...

უცხო მიწა უფრო ცივი, უფრო ბნელი... უფრო დაღლილი...

ერთადერთი სურვილი — დავემატო მშობლიურ მიწას

— ამოვიდე ყვავილად... გავგრცემდე თესლად... ან ახალ

ყვავილად...

მიმართვან ახალგაზრდა გოგონებს სიყვარულის ნიშნად...

გავუღიმიე ყველას უფრო მშობლიურად და უფრო თბილად...

როგორც დამოწმებული მაგალითებითაც დაინახავს მკითხველი, ფ. ჩილოღლუს ქართულენოვანი ლექსები ტრადიციული ქართული კონვენციური პოეზიის კანონიკურ წესებს ნაკლებად ემორჩილებიან და უფრო ვერლიბრისაკენ იხრებიან. თუმცა მათი მხატვრული ღირსებების შეფასების დროს მთავარი და არსებითი იმის განსაზღვრა კი არაა, როგორი ვერსიფიკაციული ფორმით ახდენს ავტორი საკუთარი გულისთქმის გამოხატვას, არამედ მკითხველის გულშიც წარმოქმნილი ის მძაფრი და გულწრფელი ემოცია, რასაც იგი ორიგინალური პოეტური მიგნებებითა და ღრმად შთამბეჭდავი მეტაფორული აზროვნებით აღწევს. მაგალითად:

ლოკა, ნუ დაივიწყებ, რომ ჩემი ხელნაწერი

მტირალ მთაზე ჩამობმული ძაფებია,

უცბად იკარგება მტკვარში.

ჩემი ხელნაწერი წვეთებია ცრემლებისა

ქართლის დედაზე შეყვარებულ გორგასხალისა,

შრება მზიან ღამეებში.

ჩემი ხელნაწერი ნატვრის ხეზე ჩამობმული თმებია

ქაშვითში დაჩოქილი გოგონებისა.

**ჩემი ხელნაწერი კაშკაშია ვარსკვლავებისა,
დღისით რომ იკარგება,
ნუ დაივიწყებ!**

მართალია, საკუთარი ქართულენოვანი ლექსების შეფასების დროს ფ. ჩილაშვილი ხაზგასმით აღნიშნავს იმ ფაქტს, რომ პოეტური ოსტატობის თვალსაზრისით, ისინი თურქულ ენაზე დაწერილ მისსავე ლექსებს მნიშვნელოვანწილად ჩამოუვარდება, მაგრამ მას ქართულ ენაზეც რომ ნამდვილად შესწევს ძალა სათქმელის მხატვრული ფორმით ხორცშესხმისა, ამას ვფიქრობ. დამოწმებული მაგალითებიც თვალნათლივ ადასტურებს. ჩემი დიდი სურვილია, ფ. ჩილაშვილს მისი ქართულენოვანი ლექსების ღირსებათა წარმოსაჩენად ნათქვამმა ამ სიტყვებმა კიდევ უფრო მეტად გაუძლიეროს მომავალში ამ მიმართულებით მუშაობის გაგრძელების სურვილი, რაც არა მარტო მის შემოქმედებით შესაძლებლობათა ახალ მხარეებს წარმოაჩენს უფრო ფართოდ, არამედ მწერალური ნიჭით მადლცხებულ სხვა ჩვენებურებსაც შთააგონებს ამ გზით სიარულს.

ლიტერატურა

- რ. ბაქრაძე, 2003 - რ. ბაქრაძე, საქართველოს მიღმა, ბათუმი, 2003 წ.
- ა. ნიკოლეიშვილი, 2009 - ა. ნიკოლეიშვილი, ქართული კულტურის კერა და ქართველები თურქეთში, ქუთაისი, 2009 წ.
- ა. ნიკოლეიშვილი, 2010 - ა. ნიკოლეიშვილი, თურქული დღიურები, ქუთაისი, 2010 წ.
- ფ. ჭილაძე (ჩილოდლუ), 2006 - ფ. ჭილაძე (ჩილოდლუ), სასაზღვრო ფიქრები. მოთხრობები, ლექსები, თბ., 2006 წ.

AVTANDIL NIKOLEISHVILI

Parna-Beka Tchilashvili (Pahredin Tchiloglu) – Georgian writer and
Public man in Turkey

Georgians living in Turkey have never had writers working in Georgian language professionally. The fact that Georgian people living in Turkey though large quantity can't speak or write Georgian is significantly provided by this factor, along with other circumstances. In this case Georgian writer living in Turkey if there were any would be left without readers. The further problem was the isolation from Georgian language field our Turkish countrymen kept till the last period.

So, unlike Georgian emigrants living in Europe and America, our Turkish countrymen created neither fiction literature in the native language nor printed publications.

However, the occasion of hopeful steps are fixed in the article, which is focused on the creative and public works referring to Georgia by the first Georgian writer and editor in the history of Georgian emigrants living in Turkey – Parna – Beka Tchilashvili (Tchiloglu; some people mention him as Tchiladze).

Among the number of successful affairs implemented by P. Tchilashvili, the most famous is the fact of publishing bilingual (Turkish – Georgian) quarterly magazine called “Pirosmani” in Istanbul from the year of 2007, for the first time in the history of Turkey.

P. Tchilashvili began his public work in 1980 after graduating the faculty of journalism from the University of Istanbul and has remained active till present as a multilateral public person and creator.

The interest towards the works of P. Tchilashvili is determined by the fact, that it not only gives us the most interesting information about historical existence of our Turkish countrymen, but it helps us see the reality of present day situation from the national viewpoint.

While presenting the Georgian merit, special attention should be paid to the fact that he is one of the representatives of contemporary Turkish literature, widely known prose-writer, poet and essayist in the field of literature. Along with abovementioned things, for us, Georgians most significant thing is to emphasize that Georgian themes found the most important place in the creative works of Parna – Beka Tchilashvili.

It's right that while evaluating his own poems written in Georgian language, P. Tchilashvili emphasizes the fact that from the poetical point of view they are less sophisticated than the poems written in Turkish, but they are able to express the ideas in the fictional way.